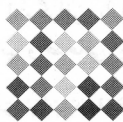

کتاب سرایش
جلد سوم
آموزش سلفژ ایرانی
حسین مهرانی

کارگاه موسیقی
تهران ۱۴۰۰

فهرست مطالب

یادداشت	۱
مقدمه‌ی مؤلف	۲

فصل اول: سرایش ترکیب متصل قرینه چهار دانگ اصلی

درس اول: ماهور	۶
دانگ راست	۶
دانگ درآمد ماهور	۱۰
ترکیب متصل دانگ‌های «درآمد ماهور» و «راست» (درآمد دستگاه ماهور)	۱۳
درس دوم: شور	۲۰
دانگ درآمد شور	۲۰
دانگ شهناز	۲۲
ترکیب متصل دانگ‌های «شهناز» و «درآمد شور» (گوشه‌ی شهناز)	۲۵
درس سوم: چهارگاه	۳۰
دانگ درآمد چهارگاه	۳۰
دانگ چکاوک	۳۲
ترکیب متصل دانگ‌های «چکاوک» و «درآمد چهارگاه» (دستگاه چهارگاه)	۳۵
درس چهارم: سه‌گاه	۳۹
دانگ درآمد سه‌گاه	۳۹
دانگ درآمد همایون	۴۱
ترکیب متصل دانگ‌های «درآمد همایون» و «درآمد سه‌گاه» (دستگاه سه‌گاه)	۴۴
درس پنجم: پروانه	۴۹
دانگ نوا	۴۹
دانگ پروانه (بال کبوتران)	۵۱
ترکیب متصل دانگ‌های «پروانه» و «نوا» (گوشه‌ی بال کبوتران و یا گوشه‌ی پروانه از ردیف آوازی)	۵۳
درس ششم: رهاب	۵۸
دانگ رهاب	۵۸
دانگ عراق افشاری	۶۰
ترکیب متصل دانگ‌های «عراق افشاری» و «رهاب» (مغلوب سه‌گاه)	۶۳

درس هفتم: نهفت.....	۶۸
دانگ راجه.....	۶۸
دانگ اوج راجه.....	۷۰
ترکیب متصل دانگ‌های «اوج راجه» و «راجه» (گوشه‌ی نهفت در دستگاه نوا).....	۷۳
ضمیمه فصل اول: خواندن ملودی به صورت‌های دیگر.....	۷۹

فصل دوم: سرایش ترکیب متصل غیر قرینه دانگ‌ها

درس اول: ترکیب دانگ‌های «اصفهان قدیم» و «نوا» (آواز بیات اصفهان قدیم).....	۹۰
دانگ «اصفهان قدیم» یا «درآمد همایون».....	۹۰
ترکیب متصل دانگ‌های «اصفهان قدیم» و «نوا» (آواز بیات اصفهان قدیم).....	۹۲
درس دوم: ترکیب دو دانگ «عراق افشاری» و «راست ماهر» (آواز بیات ترک).....	۹۷
درس سوم: ترکیب متصل دانگ‌های «شهناز» و «نوا» (دستگاه نوا).....	۱۰۱
درس چهارم: ترکیب دو دانگ «شهناز» و «درآمد چهارگاه» (دستگاه همایون قدیم).....	۱۰۶
درس پنجم: ترکیب دانگ‌های «چکاوک» و «نوا» (آواز بیات اصفهان جدید یا گوشه چکاوک).....	۱۱۰
درس ششم: ترکیب دانگ‌های «عراق افشاری» و «نوا» (گوشه عراق افشاری).....	۱۱۴
درس هفتم: ترکیب دانگ‌های «درآمد ماهر» و «نوا» (گوشه عراق ماهر).....	۱۱۸
درس هشتم: ترکیب چهار صدایی «مخالف چهارگاه» و دانگ فرعی «مویه چهارگاه».....	۱۲۳
درس نهم: (آواز شوشتری یا دستگاه همایون جدید).....	۱۳۲
درس دهم: (درآمد آواز ابوعطا).....	۱۳۸
درس یازدهم: (زابل چهارگاه).....	۱۴۲
درس دوازدهم: (زابل سه‌گاه).....	۱۴۶
درس سیزدهم: (بیداد کت).....	۱۴۸
ضمیمه فصل دوم: نغمه‌خوانی دانگ‌ها و ترکیب‌های آنها روی فیگورهای ریتمیک و خط ریتم.....	۱۵۲

فصل سوم: سرایش ترکیب منفصل دانگ‌ها

➤ نوع اول: ترکیب گام‌وار (گام‌گونه).....	۱۶۵
۱- ترکیب گام‌وار قرینه.....	۱۶۵

۱۶۶	۲- گام‌وار غیر قرینه
۱۶۶	➤ نوع دوم: ترکیب غیر گام‌وار (غیر گام‌گونه).....
۱۶۷	درس اول: (درآمدِ دستگاهِ راست‌پنجگاه)
۱۷۰	درس دوم: (بیاتِ راجه اصفهان)
۱۷۲	درس سوم: (بیاتِ راجه نوا)
۱۷۴	درس چهارم: (بیداد یا بیاتِ راجه اصفهانِ جدید)
۱۷۶	درس پنجم: (گوشه نهفتِ دستگاهِ نوا)
۱۷۸	درس ششم: (حجاز ابوعطا)
۱۸۰	درس هفتم: (دلکشِ ماهور)

فصل چهارم: سرایش ترکیب مفصل دانگ‌ها

۱۸۷	ترکیب متداخل عرضی
۱۸۸	➤ ترکیب متداخل طولی
۱۸۹	درس اول: (دستگاهِ شور دشتی)
۱۹۰	➤ ترکیبِ بالارونده و پایین‌رونده‌ی «دستگاه شور دشتی»
۱۹۲	درس دوم: (آواز افشاری)
۱۹۳	➤ ترکیبِ بالارونده و پایین‌رونده‌ی «آواز افشاری»
۱۹۶	درس سوم: (آواز بیات کرد).....
۱۹۷	➤ ترکیبِ بالارونده و پایین‌رونده‌ی «آواز بیات کرد و گوشه‌ی حجاز ابوعطا»
۱۹۹	درس چهارم: (نیریزِ ماهور).....
۱۹۹	➤ ترکیبِ پایین‌رونده و بالارونده و پایین‌رونده‌ی گوشه‌ی «نیریزِ ماهور»
۲۰۱	درس پنجم: (عشاقِ اصفهان)
۲۰۲	➤ ترکیبِ بالارونده و پایین‌رونده‌ی «عشاقِ اصفهان»
۲۰۴	درس ششم: (گَوشَت)
۲۰۵	➤ ترکیبِ بالارونده و پایین‌رونده‌ی «گوشه گَوشَت»
۲۰۷	درس هفتم: (گوشه رهابِ نوا)
۲۰۷	➤ ترکیبِ بالارونده و پایین‌رونده‌ی «گوشه‌ی رهاب»

۲۱۲	درس هشتم: (گوشه‌ی شکسته)
۲۱۴	درس نهم: (گوشه‌ی ماوراءالنهر)
۲۱۶	درس دهم: (گوشه‌ی راک)

فصل پنجم: سرایش ترکیب متصل یا منفصل بیش از دو دانگ

۲۲۲	درس اول: (راست پنجگاه)
۲۲۵	درس دوم: (همایون)
۲۲۷	درس سوم: (دستگاه نوا)
۲۲۹	درس چهارم: (آواز دشتی و اوج دشتی)

فصل ششم: مرکب خوانی

۲۳۶	ترکیب غیر معمول دانگ‌های اصلی
۲۴۳	تمرین اول مرکب خوانی
۲۴۸	تمرین دوم مرکب خوانی
۲۶۳	تمرین‌های منفصل در تونالیته‌های مختلف

یادداشت

کتاب سرایش مجموعه‌ای است که در سه مجلد به شرح و آموزش مبانی نظری موسیقی ایرانی و غربی، آموزش عملی وزن‌خوانی و سرایش (سلفژ) آواز ایرانی می‌پردازد.

جلد سوم از مجموعه‌ی سرایش به تدوین روشی برای فراگیری سرایش آواز ایرانی پرداخته است. از آنجا که هیچ‌گاه روشی مناسب برای آموزش سرایش ایرانی و خواندن و درک ذهنی نغمه‌های سامانه‌ی موسیقی شهری ایران وجود نداشته است بر آن شدم که نخستین گام را جهت دست‌یابی به روشی مناسب بردارم و جلد سوم سرایش حاصل این تفکر است.

در فصل‌های اولیه‌ی این کتاب روشی برای سرایش دانگ‌ها، چهار صدایی‌ها و ترکیب‌هایی که در جلد یکم شرح داده شد تدوین شده‌است و فصل‌های پایانی به توضیح مختصر ساختار مدال گوشه‌ها در ردیف میرزا عبدالله اختصاص دارد. این کتاب به هنرجویان علاقه‌مند کمک می‌کند که به توانایی سرایش نغمه‌های موسیقی دستگاهی ایران دست‌یابند و توان ذهنی ایشان در این زمینه رشد کند.

مقدمه‌ی مؤلف

دست یافتن به توانایی سرایش و خواندن نغمه‌های یک سامانه‌ی موسیقایی نظیر موسیقی شهری ایران برای خوانندگان و نوازندگانی که قدم در راه آموختن این موسیقی می‌گذارند ضروری است چرا که دریافتن نغمه‌های این سامانه در ذهن بسیار مهم تر از نواختن آن روی ساز است و این کتاب نیز جهت دست یافتن به این مهم نوشته شده است.

اهالی یک سامانه‌ی موسیقایی (نوازندگان و خوانندگان و ...) باید به این توانایی برسند که نغمه‌ها را از طریق ذهن خود دریابند و این قابلیت برای هنرجویان و هنرآموزان موسیقی ایرانی لازم است چرا که بخش بنیادین موسیقی شهری ایران و نظام دستگاهی یعنی جواب آواز، بداهه‌نوازی و بداهه‌خوانی بر این اساس استوار است و هر چه نوازنده و خواننده توان ذهنی بهتری داشته باشند اثر ایشان ارزشمندتر خواهد بود.

در این نوبت بخش‌هایی که در نوبت قبل از حوصله کتاب خارج بود، حذف شده‌است و به جای نوشتن تمرین‌های زیاد، روش‌هایی به هنرجویان آموخته خواهد شد که خود ایشان با بهره‌مندی از روش تبیین شده تمرین‌هایی را مناسب با توانایی‌های خود طراحی کنند. به بیانی دیگر تمرین‌ها در این نوبت مختصرتر شده‌اند و تکیه بر آموزش روشی مناسب برای دستیابی هنرجویان به توانایی سرایش است.

دیگر این که در این نوبت از چاپ به توضیح مختصر ساختار مدال گوشه‌های ردیف پرداخته‌ام و توانایی‌های بالقوه‌ی مرکب‌خوانی درموسیقی دستگاهی را مورد بررسی و شرح مختصر قرار داده‌ام.

حسین مهرانی

بهار ۱۳۸۹